

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

معاونت پژوهش

سرشناسه:	ملکی اصفهانی، مجتبی، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور:	فرهنگ اصطلاحات اصول/ با مقدمه جعفر سبحانی؛ مؤلف: مجتبی ملکی اصفهانی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۳.
فروست اصلی:	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، پ ۱۳۹۳/۳۸۰/۲۶۱
فروست فرعی:	معاونت پژوهش، ۳۹.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۴۷۶-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	چاپ دوم؛ ۱۳۹۳ (فیبا).
موضوع:	اصول فقه - اصطلاح‌ها و تعبیرها
شناسه افزوده:	سبحانی تبریزی، جعفر، ۱۳۰۸ -، مقدمه‌نویس
رده بندی کنگره:	۱۳۹۳ ف۴/م۱۴۷/۲ BP
رده بندی دیویی:	۳۱۰۳/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی:	۲۴۲۱۵۳۲

فرهنگ اصطلاحات اصول

با مقدمه
حضرت آیه الله العظمی حاج شیخ جعفر سبحانی

تألیف
مجتبی ملکی اصفهانی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

فرهنگ اصطلاحات اصول

مؤلف: مجتبی ملکی اصفهانی

چاپ دوم: ۱۳۹۳ ش / ۱۴۳۶ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: کوثر ● قیمت: ۲۳۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۱۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸. تلفکس: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۳۰۵-۹
- قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۴۶

pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: عباس تقفی
- معاونت تولید: روح‌الله سلمانی
- ناظر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- آماده‌ساز: سید محمد جعفری
- صفحه‌آرا: سید محسن عمادی مجد
- نمونه‌خوان: جواد حاج‌حسینی

سخن ناشر

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا﴾ والصلوة والسلام على النبي الأمين محمد وآله الهداة المهديين وعترته المنتجبين واللعنة على اعداء الدين، إلى قيام يوم الدين.

حوزه کهن علوم اسلامی در زمینه علوم پایه، مانند: فقه، کلام، فلسفه، اخلاق و علوم ابزاری، مانند: رجال، درایه و حقوق در طول چهارده قرن فرازها و فرودهای بسیاری داشته است.

با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، سؤالها و چالش‌های جدیدی به ویژه در حوزه علوم انسانی فراوی اندیشمندان اسلامی قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسؤلیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت، در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید.

از این رو مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس سنجه‌های معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته الله و مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی می‌باشد.

در این راستا «جامعة المصطفى صلی الله علیه و آله العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در

مسیر نشر معارف ناب محمدی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» را تأسیس کرده است.

اثر حاضرکه به همت فاضل گرامی مجتبی ملکی اصفهانی می‌باشد، تلاشی است در به ثمر رساندن گوشه‌ای از این اهداف متعالیه.

در پایان لازم می‌دانیم از همه عزیزانی که در مسیر نشر این کتاب سهمی داشته‌اند تقدیر و تشکر نموده و تمامی ارباب فضل و معرفت را به یاری خواننده تا ما را از نظریات سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فهرست

<p>۲۱ ..... مقدمه</p> <p>۲۱ ..... کاربرد اصطلاح در علوم</p> <p>۲۲ ..... اصطلاحات علم اصول</p> <p>۲۴ ..... پیش‌گفتار</p> <p>۳۹ ..... اجتهاد تجزئى</p> <p>۳۹ ..... اجتهاد خاص</p> <p>۳۹ ..... اجتهاد در عصر ائمه <small>علیهم‌السلام</small></p> <p>۴۰ ..... اجتهاد عام</p> <p>۴۰ ..... اجزاء در اصول با کشف خلاف ظنى</p> <p>۴۱ ..... اجزاء در اصول با کشف خلاف قطعى</p> <p>۴۲ ..... اجزاء در امارات با کشف خلاف ظنى</p> <p>۴۲ ..... اجزاء در امارات با کشف خلاف قطعى</p> <p>۴۲ ..... اجزاء در تبدل قطع</p> <p>۴۲ ..... اجزاء</p> <p>۴۴ ..... اجزای مأموریه امر واقعی ثانوی</p> <p>۴۵ ..... اجماع</p> <p>۴۷ ..... اجماع بسیط</p> <p>۴۸ ..... اجماع تشریفى</p> <p>۴۸ ..... اجماع حدسى</p> <p>۴۸ ..... اجماع دخولی</p> <p>۴۹ ..... اجماع سکوتی</p>	<p>۲۶ ..... اباحه</p> <p>۲۶ ..... اباحه اخص</p> <p>۲۶ ..... اباحه اضطراری</p> <p>۲۷ ..... اباحه اعم</p> <p>۲۷ ..... اباحه اقتضایی</p> <p>۲۷ ..... اباحه شرعی</p> <p>۲۷ ..... اباحه ظاهری</p> <p>۲۸ ..... اباحه عقلی</p> <p>۲۸ ..... اباحه غیر اقتضایی</p> <p>۲۸ ..... اباحه واقعی</p> <p>۲۸ ..... ابتلا و عدم ابتلا</p> <p>۳۱ ..... اتصال زمان شک به زمان یقین</p> <p>۳۱ ..... اثبات و ثبوت</p> <p>۳۲ ..... اثر شرعی</p> <p>۳۲ ..... اجتماع امر و نهی</p> <p>۳۴ ..... اجتهاد</p> <p>۳۹ ..... اجتهاد بالقوه</p>
--	--

۴۹.....	اجماع عملی.....
۵۰.....	اجماع کشفی.....
۵۰.....	اجماع لئی.....
۵۰.....	اجماع لطفی.....
۵۱.....	اجماع محصل.....
۵۱.....	اجماع مدرکی.....
۵۱.....	اجماع مرکب.....
۵۲.....	اجماع مستند.....
۵۲.....	اجماع منقول.....
۵۲.....	اجمال.....
۵۳.....	اجمال مخصّص لئی.....
۵۴.....	اجمال مخصّص لفظی.....
۵۴.....	اجمال نص.....
۵۵.....	احترازی بودن قیود.....
۵۶.....	احتمال و محتمل.....
۵۶.....	احتیاط.....
۵۷.....	احتیاط در امور تعبّدی.....
۵۷.....	احتیاط شرعی.....
۵۸.....	احتیاط عقلی.....
۶۰.....	احتیاط قبل از فحص.....
۶۰.....	اخبارین.....
۶۲.....	اختیار.....
۶۳.....	ادلّه احکام.....
۶۳.....	اراده.....
۶۴.....	اراده استعمالی.....
۶۵.....	اراده استقبالی.....
۶۵.....	اراده الهی.....
۶۵.....	اراده انشایی.....
۶۵.....	اراده تشریحی.....
۶۵.....	اراده تفهیمی.....
۶۵.....	اراده تکوینی.....
۶۶.....	اراده جدی.....
۶۶.....	اراده حقیقی.....
۶۶.....	اراده فعلی.....
۶۷.....	ارتکاز مشرعه.....
۶۷.....	استثنا.....
۶۸.....	استحباب.....
۶۸.....	استحسان.....
۷۰.....	استصحاب.....
۷۴.....	استصحاب استقبالی.....
۷۵.....	استصحاب تعلیقی.....
۷۵.....	استصحاب تنجیزی.....
۷۶.....	استصحاب جزئی.....
۷۶.....	استصحاب حال شرع.....
۷۶.....	استصحاب حال عقل.....
۷۷.....	استصحاب حکم تکلیفی.....
۷۷.....	استصحاب حکم مخصّص در عموم زمانی.....
۷۸.....	استصحاب حکم وضعی.....
۷۸.....	استصحاب حکمی.....
۷۸.....	استصحاب در اطراف علم اجمالی.....
۷۸.....	استصحاب در امور تدریجی.....
۷۹.....	استصحاب در زمان.....
۷۹.....	استصحاب در زمانیات.....
۷۹.....	استصحاب در شبهه حکمی.....
۸۰.....	استصحاب در شبهه موضوعی.....
۸۰.....	استصحاب سببی.....
۸۱.....	استصحاب صحت هنگام شک در مانع.....
۸۲.....	استصحاب علمی.....
۸۲.....	استصحاب فقه‌رایی.....
۸۲.....	استصحاب کلی.....
۸۴.....	استصحاب مسببی.....
۸۴.....	استصحاب موضوعی.....
۸۴.....	استصحاب وجودی.....
۸۵.....	استصلاح.....
۸۵.....	استعمال.....
۸۵.....	استعمال حقیقی.....
۸۶.....	استعمال لفظ در بیش از یک معنی.....
۸۶.....	استعمال مجازی.....

۱۰۶.....	اصل عدم تزکیه.....	۸۶.....	استلزامات عقلی.....
۱۰۷.....	اصل عدم تقدیر.....	۸۷.....	استنباط.....
۱۰۷.....	اصل عدم قرینه.....	۸۷.....	اسم جنس.....
۱۰۸.....	اصل عدم نقل.....	۸۷.....	اشتراک.....
۱۰۸.....	اصل عقلی.....	۸۸.....	اشتراک لفظی.....
۱۰۸.....	اصل عملی.....	۸۸.....	اشتراک معنوی.....
۱۱۰.....	اصل عموم.....	۸۹.....	اصل.....
۱۱۱.....	اصل غیر تنزیلی.....	۸۹.....	اصل اباحه.....
۱۱۱.....	اصل غیر مثبت.....	۹۱.....	اصل اباحه شرعی.....
۱۱۱.....	اصل غیر محرز.....	۹۱.....	اصل اباحه عقلی.....
۱۱۱.....	اصل لفظی.....	۹۱.....	اصل اجتهادی.....
۱۱۲.....	اصل مثبت.....	۹۱.....	اصل احتیاط.....
۱۱۵.....	اصل محرز.....	۹۲.....	اصل اشتغال.....
۱۱۵.....	اصل موضوعی.....	۹۲.....	اصل اطلاق.....
۱۱۵.....	اصل نفی.....	۹۳.....	اصل برائت.....
۱۱۶.....	اصل وقف.....	۹۳.....	اصل تأخر حادث.....
۱۱۶.....	اصول فقاهتی.....	۹۴.....	اصل تخییر.....
۱۱۶.....	اصول فقه.....	۹۶.....	اصل تطابق.....
۱۱۸.....	اصول مؤمنه.....	۹۷.....	اصل تعیین.....
۱۱۹.....	اضطرار.....	۹۷.....	اصل تنزیلی.....
۱۱۹.....	اطراد.....	۹۷.....	اصل ثبات.....
۱۲۰.....	اطلاق.....	۹۸.....	اصل حسن.....
۱۲۳.....	اطلاق بدلی.....	۹۹.....	اصل حضر.....
۱۲۳.....	اطلاق شمولی.....	۱۰۰.....	اصل حقیقت.....
۱۲۴.....	اطمینان.....	۱۰۰.....	اصل حلیت.....
۱۲۴.....	اعتبار.....	۱۰۰.....	اصل شرعی.....
۱۲۷.....	اقتضا.....	۱۰۰.....	اصل صحت.....
۱۲۷.....	اقل و اکثر.....	۱۰۲.....	اصل طهارت.....
۱۲۹.....	اقل و اکثر ارتباطی.....	۱۰۳.....	اصل ظهور.....
۱۲۹.....	اقل و اکثر استقلالی.....	۱۰۴.....	اصل عدم.....
۱۲۹.....	اماره.....	۱۰۴.....	اصل عدم استخدام.....
۱۳۰.....	اماره حکمی.....	۱۰۶.....	اصل عدم اشتراک.....
۱۳۰.....	اماره موضوعی.....	۱۰۶.....	اصل عدم اضمار.....
۱۳۰.....	امثال.....	۱۰۶.....	اصل عدم اعتبار ظن.....

۱۴۸.....انحلال حکم وضعی.....	۱۳۱.....امتنال احتمالی.....
۱۴۸.....انحلال حکمی.....	۱۳۱.....امتنال ظنی.....
۱۴۸.....انسداد.....	۱۳۲.....امتنال علمی اجمالی.....
۱۵۰.....انسداد حکومتی.....	۱۳۲.....امتنال علمی تفصیلی.....
۱۵۱.....انسداد صغیر.....	۱۳۲.....امتناع.....
۱۵۱.....انسداد کبیر.....	۱۳۳.....امر.....
۱۵۱.....انسداد کشفی.....	۱۳۶.....امر ارشادی.....
۱۵۱.....انسدادی.....	۱۳۷.....امر بعد از حَظْر.....
۱۵۱.....انصراف.....	۱۳۷.....امر به امر.....
۱۵۲.....انفتاح.....	۱۳۸.....امر به شیء مقتضی نهی از ضد آن هست یا خیر؟.....
۱۵۲.....انفتاحی.....	۱۴۰.....امر تخییری.....
۱۵۲.....انقلاب نسبت.....	۱۴۰.....امر تعبدی.....
۱۵۳.....انقیاد.....	۱۴۰.....امر تعیینی.....
۱۵۳.....ایجاب.....	۱۴۱.....امر توصلی.....
۱۵۴.....بالجمله و فی الجمله.....	۱۴۱.....امر ثانوی اضطراری.....
۱۵۴.....برائت.....	۱۴۱.....امر ثانوی ظاهری.....
۱۵۴.....برائت اصلی.....	۱۴۱.....امر عینی.....
۱۵۴.....برائت شرعی.....	۱۴۱.....امر غیری.....
۱۵۶.....برائت عقلی.....	۱۴۱.....امر کفایی.....
۱۵۷.....برهان.....	۱۴۱.....امر مولوی.....
۱۵۹.....برهان ائی.....	۱۴۲.....امر نفسی.....
۱۵۹.....برهان لمّی.....	۱۴۲.....امر واقعی.....
۱۵۹.....بسیط بودن مشتق.....	۱۴۲.....امکان.....
۱۵۹.....بنای عقلا.....	۱۴۴.....امکان اخصّ.....
۱۶۰.....تأخیر بیان از وقت حاجت.....	۱۴۵.....امکان استعدادی.....
۱۶۰.....تأخیر بیان از وقت خطاب.....	۱۴۵.....امکان استقبالی.....
۱۶۱.....تبادر.....	۱۴۵.....امکان تعبد به ظنّ.....
۱۶۱.....تجرّی.....	۱۴۵.....امکان خاص.....
۱۶۳.....تجزی.....	۱۴۵.....امکان عام.....
۱۶۳.....تحقیق مناط.....	۱۴۵.....امکان وقوعی.....
۱۶۴.....تخریج مناط.....	۱۴۵.....انحلال.....
۱۶۴.....تخصّص.....	۱۴۸.....انحلال تعبدی.....
۱۶۵.....تخصیص.....	۱۴۸.....انحلال حقیقی.....
۱۶۵.....تخطئه.....	۱۴۸.....انحلال حکم تکلیفی.....

تکرار.....	۲۰۲	تخیر.....	۱۶۸
تکلیف.....	۲۰۳	تخیر بین اقل و اکثر.....	۱۶۸
تمثیل.....	۲۰۳	تخیر شرعی.....	۱۶۹
تناقض.....	۲۰۳	تخیر عقلی.....	۱۶۹
تنجیز و تعذیر.....	۲۰۳	تخیر فقهی و اصولی.....	۱۷۰
تنجیز و تعلیق.....	۲۰۴	تداخل اسباب و مسببات.....	۱۷۰
تقیح مناظ.....	۲۰۴	تراجیح.....	۱۷۲
تواتر.....	۲۰۵	تراخی.....	۱۷۲
تواتر اجمالی.....	۲۰۶	ترادف.....	۱۷۳
تواتر لفظی.....	۲۰۶	ترتّب.....	۱۷۳
تواتر معنوی.....	۲۰۶	ترجیح بلا مرجّح.....	۱۷۷
توصلی.....	۲۰۷	ترک استنصال.....	۱۷۸
جامع انتزاعی.....	۲۰۷	ترک استکشاف.....	۱۷۹
جامع ذاتی.....	۲۰۷	تزامم.....	۱۷۹
جامع عرضی.....	۲۰۷	تزامم در مستحبات.....	۱۸۱
جبر.....	۲۰۸	تسامح در ادلّه سنن.....	۱۸۲
جزء.....	۲۰۸	تسلسل.....	۱۸۲
جزء خارجی.....	۲۰۸	تشریح.....	۱۸۴
جزء ذهنی.....	۲۰۸	تشریح عملی.....	۱۸۴
جعل بسیط.....	۲۰۹	تصویب.....	۱۸۴
جعل مرکّب.....	۲۰۹	تصویب اشعری.....	۱۸۴
جمع تبرّعی.....	۲۰۹	تصویب معتزلی.....	۱۸۴
جمع دلالی.....	۲۰۹	تضادّ.....	۱۸۵
جمع عرفی.....	۲۰۹	تعادل و تراجیح.....	۱۸۵
جمع محمولی.....	۲۱۰	تعارض.....	۱۸۵
جمع مقبول.....	۲۱۰	تعبدی.....	۱۹۰
جمع موضوعی.....	۲۱۰	تعّد مطلوب.....	۱۹۲
الجمع مهماً امکن اولی من الطّرح.....	۲۱۰	تعلیق حکم بر وصف مشعر علیت است؟.....	۱۹۲
حاضر و مبیح.....	۲۱۳	تعیننی و تعینی.....	۱۹۲
حجّت.....	۲۱۳	تقابل بین اطلاق و تقیید.....	۱۹۳
حجیت اصولی.....	۲۱۴	تقلید.....	۱۹۳
حجیت ذاتی.....	۲۱۴	تقیه.....	۲۰۲
حدیث.....	۲۱۵	تقیه مداراتی.....	۲۰۲
حرمت.....	۲۱۵	تقیید.....	۲۰۲

۲۴۱.....	حمل شایع صناعی	۲۱۵.....	حرمت ذاتی
۲۴۲.....	حیثیت اطلاقیه	۲۱۶.....	حرمت عرضی
۲۴۲.....	حیثیت تعلیلیه	۲۱۶.....	حُسن و قبح عقلی
۲۴۳.....	حیثیت تقيديه	۲۲۴.....	حقیقت شرعیه
۲۴۳.....	خاص	۲۲۵.....	حقیقت مشرعه
۲۴۳.....	خبر	۲۲۵.....	حقیقت و مجاز
۲۴۹.....	خبر حدسی	۲۲۸.....	حکم ۳۱۳
۲۴۹.....	خبر حسن	۲۳۴.....	حکم ارشادی
۲۴۹.....	خبر حسّی	۲۳۴.....	حکم اقتضایی
۲۴۹.....	خبر صحیح	۲۳۴.....	حکم امضایی
۲۴۹.....	خبر ضعیف	۲۳۵.....	حکم انشایی
۲۴۹.....	خبر عزیز	۲۳۵.....	حکم اولی
۲۵۰.....	خبر غریب	۲۳۵.....	حکم تأسیسی
۲۵۰.....	خبر متواتر	۲۳۵.....	حکم تکلیفی
۲۵۰.....	خبر متواتر اجمالی	۲۳۵.....	حکم تنجیزی
۲۵۰.....	خبر متواتر لفظی	۲۳۵.....	حکم ثانوی
۲۵۰.....	خبر متواتر معنوی	۲۳۶.....	حکم شأنی
۲۵۰.....	خبر مستفیض	۲۳۶.....	حکم شرعی
۲۵۰.....	خبر موثّق	۲۳۶.....	حکم ظاهری
۲۵۰.....	خبر موثوق	۲۳۶.....	حکم عدمی
۲۵۱.....	خبر واحد	۲۳۶.....	حکم فعلی
۲۵۱.....	خرق اجماع	۲۳۷.....	حکم مقابل فتوی
۲۵۱.....	خطاب‌های شفاهی	۲۳۷.....	حکم مولوی
۲۵۱.....	دفع مفسده مقدّم بر جلب منفعت	۲۳۷.....	حکم واقعی اولی
۲۵۲.....	دلالت	۲۳۷.....	حکم واقعی ثانوی
۲۵۲.....	دلالت استعمالی	۲۳۷.....	حکم وضعی
۲۵۳.....	دلالت اشاره	۲۳۷.....	حکمت
۲۵۳.....	دلالت اقتضا	۲۳۸.....	حکمت الهی
۲۵۴.....	دلالت التزامی	۲۳۸.....	حکومت
۲۵۴.....	دلالت ائی	۲۴۰.....	حکومت ظاهری
۲۵۴.....	دلات ایماء	۲۴۰.....	حکومت عرفی
۲۵۴.....	دلالت ترک	۲۴۱.....	حکومت واقعی
۲۵۴.....	دلالت تصدیقی	۲۴۱.....	حمل
۲۵۵.....	دلالت تصوّری	۲۴۱.....	حمل ذاتی اولی

دوران امر بین تخصیص و نسخ.....	۲۶۳	دلالت تَصْمَنی	۲۵۵
دوران امر بین جزئیت، شرطیت و مانعیت ...	۲۶۳	دلالت تفهیمی	۲۵۵
دوران امر بین متباینین	۲۶۴	دلالت تقریر	۲۵۵
دوران امر بین محذورین	۲۶۴	دلالت تنبیه	۲۵۶
دون اثباطه خرط القتاد.....	۲۶۴	دلالت جدی	۲۵۶
ذات	۲۶۴	دلالت سکوت	۲۵۶
ذاتی و عرضی	۲۶۵	دلالت طبعی	۲۵۶
ذهن	۲۶۶	دلالت عقلی	۲۵۷
رافع و مانع	۲۶۶	دلالت فعل	۲۵۷
رأی	۲۶۷	دلالت قول	۲۵۸
رخصت و عزیمت	۲۶۷	دلالت لمّی	۲۵۸
رفع و دفع	۲۶۹	دلالت مطابقی	۲۵۸
سبب	۲۶۹	دلالت مفهوم	۲۵۹
سببیت و طریقت	۲۷۰	دلالت منطوق	۲۵۹
سبر و تقسیم	۲۷۱	دلالت وضعی	۲۵۹
سدّ ذرایع و فتح ذرایع	۲۷۲	دلیل	۲۵۹
سنت	۲۷۴	دلیل اجتهادی	۲۶۰
سیره	۲۷۸	دلیل الخطاب	۲۶۰
سیره عقلا	۲۷۸	دلیل امضایی	۲۶۰
سیره متشرّعه	۲۷۸	دلیل انسداد	۲۶۱
شبهه	۲۷۹	دلیل اَنّی	۲۶۱
شبهه ابن قبه	۲۷۹	دلیل تأسیسی	۲۶۱
شبهه بدوی	۲۷۹	دلیل شرعی	۲۶۱
شبهه تحریمی	۲۸۰	دلیل عقلی	۲۶۱
شبهه حکمی	۲۸۰	دلیل فقاهتی	۲۶۱
شبهه غیر محصور	۲۸۱	دلیل لَبّی	۲۶۱
شبهه کعبی	۲۸۱	دلیل لفظی	۲۶۲
شبهه محصور	۲۸۲	دلیل لمّی	۲۶۲
شبهه مصداقی	۲۸۲	دلیل محرز	۲۶۲
شبهه مفهومی	۲۸۲	دلیل نقلی	۲۶۲
شبهه مقرون به علم اجمالی	۲۸۲	دوام نسبت	۲۶۲
شبهه موضوعی	۲۸۳	دور	۲۶۲
شبهه وجوبی	۲۸۳	دوران امر بین اقلّ و اکثر ارتباطی	۲۶۳
شرایط جعل و مجعول	۲۸۳	دوران امر بین اقلّ و اکثر استقلالی	۲۶۳

۲۹۷.....	طریقیت	۲۸۳.....	شرط
۲۹۷.....	طلب و اراده	۲۸۴.....	شرط اتصاف
۲۹۷.....	ظاهر	۲۸۴.....	شرط ترتب
۳۰۰.....	ظن	۲۸۴.....	شرط متقدم، متأخر و مقارن
۳۰۱.....	ظن اطمینانی	۲۸۵.....	شرع
۳۰۱.....	ظن خاص	۲۸۵.....	شک
۳۰۲.....	ظن شخصی	۲۸۵.....	شک بین جزئیت و مانعیت
۳۰۲.....	ظن طریقی	۲۸۶.....	شک در تحقق سبب
۳۰۲.....	ظن غالب	۲۸۶.....	شک در تکلیف
۳۰۲.....	ظن قوی	۲۸۶.....	شک در حجیت
۳۰۲.....	ظن مانع	۲۸۶.....	شک در رافع
۳۰۲.....	ظن متأخم به علم	۲۸۷.....	شک در محصل
۳۰۲.....	ظن مطلق	۲۸۷.....	شک در مقتضی
۳۰۲.....	ظن ممنوع	۲۸۷.....	شک در مکلف به
۳۰۳.....	ظن موضوعی	۲۸۷.....	شک ساری
۳۰۳.....	ظن نوعی	۲۸۸.....	شک سببی
۳۰۳.....	ظنی الدلالات	۲۸۸.....	شک طاری
۳۰۳.....	ظواهر الفاظ	۲۸۸.....	شک مسببی
۳۰۴.....	ظهور	۲۸۹.....	شمول احکام نسبت به جاهل
۳۰۴.....	ظهور اقتضائی	۲۸۹.....	شهرت
۳۰۴.....	ظهور تصدیقی	۲۸۹.....	شهرت روایی
۳۰۵.....	ظهور تصویری	۲۹۰.....	شهرت عملی
۳۰۵.....	ظهور تضمینی	۲۹۰.....	شهرت فتوایی
۳۰۵.....	ظهور ذاتی	۲۹۰.....	صحّت حمل
۳۰۵.....	ظهور موضوعی	۲۹۱.....	صحّت و فساد
۳۰۵.....	عام استغراقی	۲۹۱.....	صحیح و اعم
۳۰۵.....	عام اصولی	۲۹۵.....	صحیح و فاسد
۳۰۶.....	عام افرادی	۲۹۵.....	صدق در قضایای حملی
۳۰۶.....	عام بدلی	۲۹۶.....	صدق در قضایای شرطی
۳۰۶.....	عام مجموعی	۲۹۶.....	ضد
۳۰۶.....	عام و خاص	۲۹۷.....	ضد خاص
۳۱۰.....	عام و خاص من وجه	۲۹۷.....	ضد عام
۳۱۰.....	عدالت	۲۹۷.....	ضرر و ضرار
۳۱۱.....	عدم ابتلا	۲۹۷.....	طریقه عقلا

علم تفصیلی.....	۳۳۲	عدم ازلی.....	۳۱۱
علم فقه.....	۳۳۲	عدم اطّراد.....	۳۱۲
عموم.....	۳۳۲	عدم الدلیل دلیل العدم.....	۳۱۲
عموم استغراقی.....	۳۳۲	عدم القول بالفصل.....	۳۱۳
عموم بدلی.....	۳۳۳	عدم صحّت حمل.....	۳۱۴
عموم زمانی.....	۳۳۳	عدم صحّت سلب.....	۳۱۴
عموم سیاقی.....	۳۳۳	عدم محمولی.....	۳۱۴
عموم فوقانی.....	۳۳۳	عدم و ملکه.....	۳۱۴
عموم مجموعی.....	۳۳۴	عدم وصفی.....	۳۱۵
عموم و خصوص.....	۳۳۴	عَرَض.....	۳۱۵
عموم و خصوص مطلق.....	۳۳۴	عرض ذاتی.....	۳۱۵
عموم و خصوص من وجه.....	۳۳۴	عَرَض غریب.....	۳۱۵
غایت.....	۳۳۴	عرض و عرضی.....	۳۱۵
غلبه.....	۳۳۵	عُرْف.....	۳۱۶
غیر مستقلّات عقلی.....	۳۳۵	عرف خاص.....	۳۱۹
فتح ذرایع.....	۳۳۵	عرف صحیح.....	۳۲۰
فحوی الخطاب.....	۳۳۵	عرف عام.....	۳۲۰
فساد.....	۳۳۶	عرف عملی.....	۳۲۰
فقه.....	۳۳۶	عرف فاسد.....	۳۲۰
فقیه.....	۳۳۷	عرف قولی.....	۳۲۰
فور و تراخی.....	۳۳۷	عزیمت.....	۳۲۱
فی الجملة.....	۳۳۸	عصمت.....	۳۲۱
قاصر.....	۳۳۸	عصیان.....	۳۲۱
قاطع و مانع.....	۳۳۹	عقل.....	۳۲۲
قاعده.....	۳۴۰	عقل عملی.....	۳۲۵
قاعده استصحاب.....	۳۴۱	عقل نظری.....	۳۲۵
قاعده استطاعت.....	۳۴۱	عقلیات غیر مستقل.....	۳۲۵
قاعده اشتغال.....	۳۴۲	عقلیات مستقل.....	۳۲۵
قاعده اصولی.....	۳۴۲	عَلّت.....	۳۲۵
قاعده الجمع مهماً امکن اولی من الطّرح.....	۳۴۲	عَلّت و حکمت.....	۳۲۸
قاعده تجاوز و فراغ.....	۳۴۲	علم.....	۳۲۹
قاعده تحسین و تقبیح عقلی.....	۳۴۶	علم اجمالی.....	۳۳۱
قاعده ترجیح بلا مرجّح.....	۳۴۶	علم اجمالی در تدریجیات.....	۳۳۲
قاعده تسامح در ادلّه سنن.....	۳۴۶	علم اصول فقه.....	۳۳۲

۳۸۴	قرینه مقالیه	۳۴۷	قاعده تعیین
۳۸۴	قرینه منفصل	۳۴۷	قاعده تقیه
۳۸۴	قصد وجه	۳۵۲	قاعده دفع ضرر محتمل
۳۸۵	قضیه	۳۵۳	قاعده صحّت
۳۸۵	قضیه حقیقیه	۳۵۳	قاعده طهارت
۳۸۵	قضیه خارجیّه	۳۵۳	قاعده فراغ
۳۸۵	قطع	۳۵۳	قاعده فقهی
۳۹۱	قطع اجمالی	۳۵۳	قاعده قبح عقاب بلا بیان
۳۹۱	قطع تبعدی	۳۵۴	قاعده قرعه
۳۹۱	قطع تفصیلی	۳۵۶	قاعده لاضرر و لاضرار
۳۹۱	قطع شخصی	۳۶۱	قاعده لطف
۳۹۲	قطع طریقی	۳۶۳	قاعده ما لایدرك كله لا يترك كله
۳۹۲	قطع عرفی	۳۶۳	قاعده مقتضی و مانع
۳۹۲	قطع قطّاع	۳۶۴	قاعده ملازمه
۳۹۲	قطع موضوعی	۳۶۶	قاعده میسور
۳۹۲	قطع موضوعی طریقی	۳۶۷	قاعده نفی عُسر و حرج
۳۹۳	قطع موضوعی وصفی	۳۷۱	قاعده ید
۳۹۳	قطع نوعی	۳۷۴	قاعده یقین
۳۹۳	قطع واقعی	۳۷۶	قُبْح تأخیر بیان از وقت حاجت
۳۹۴	قطعی الصدور و ظنی الدلالت	۳۷۶	قُبْح عقاب بلا بیان
۳۹۴	قَلْب	۳۷۶	قبح فعلی و قبح فاعلی
۳۹۵	القول بعدم الفصل	۳۷۷	قدر متیقّن در مقام تخاطب
۳۹۵	قول لُغوی	۳۷۷	قدرت تکوینی به معنی اعم
۳۹۷	قیاس	۳۷۸	قدماء
۴۰۰	قیاس احواله	۳۷۸	قرآن
۴۰۰	قیاس ادنی	۳۸۲	قرینه
۴۰۱	قیاس اصولی	۳۸۲	قرینه حالیه
۴۰۱	قیاس اولویت	۳۸۳	قرینه حکمت
۴۰۱	قیاس جلی	۳۸۳	قرینه عرفی
۴۰۱	قیاس خفی	۳۸۳	قرینه عقلی
۴۰۲	قیاس شَبّه	۳۸۳	قرینه غیر لفظی
۴۰۲	قیاس عِلّت	۳۸۳	قرینه لَبّی
۴۰۲	قیاس مستنبط العلة	۳۸۳	قرینه لفظی
۴۰۲	قیاس مصرّح العلة	۳۸۴	قرینه متّصل

۴۱۷..... مانع	۴۰۲..... قیاس منصوص العلة
۴۱۷..... مانع شرعی	۴۰۲..... قیام اصول مقام قطع
۴۱۷..... ماهیت	۴۰۳..... قیام اماره مقام قطع طریقی
۴۱۷..... ماهیت لا به شرط قسمی	۴۰۳..... قیام اماره مقام قطع موضوعی صفتی
۴۱۸..... ماهیت لا به شرط مقسمی	۴۰۳..... قیام اماره مقام قطع موضوعی طریقی
۴۱۸..... ماهیت مجردة	۴۰۳..... كان تامه و ناقصه
۴۱۸..... ماهیت مخلوطه	۴۰۴..... كُتِبَ اربعه
۴۱۸..... ماهیت مطلقه	۴۰۵..... كراهت
۴۱۸..... ماهیت مهمله	۴۰۵..... كشف
۴۱۹..... مبادی	۴۰۷..... كشف انسدادی
۴۱۹..... مبادی احكامیه	۴۰۷..... كُفِرَ
۴۱۹..... مبادی تصدیقه	۴۰۷..... كلّ
۴۱۹..... مبادی تصوّریه	۴۰۸..... كلام
۴۱۹..... مبادی عالیه	۴۰۸..... كلّمَا حکم به الشرع حکم به العقل
۴۲۰..... مُبْهَم	۴۰۸..... كلّمَا حکم به العقل حکم به الشرع
۴۲۰..... مُبْیَح	۴۰۸..... كلّى
۴۲۰..... متأخری متأخرین	۴۰۹..... كلّى طبیعی
۴۲۰..... متأخرین	۴۰۹..... كلّى عقلی
۴۲۰..... متجرّی	۴۰۹..... كلّى منطقی
۴۲۱..... متجزّی	۴۱۰..... کلیات خمس
۴۲۱..... مترادف	۴۱۱..... کَم
۴۲۱..... متشابه	۴۱۱..... کنایه
۴۲۱..... متشرّعه	۴۱۲..... کَوْن
۴۲۲..... متعلّق احکام	۴۱۲..... کیف
۴۲۲..... متواتر	۴۱۳..... لا ضرر و لا ضرار
۴۲۳..... مثبتات اماره و اصل	۴۱۳..... لای نفی جنس
۴۲۳..... مجاری اصول	۴۱۴..... أُبّ
۴۲۳..... مجاز	۴۱۴..... لحن الخطاب
۴۲۴..... مجاز به زیاده و نقصان	۴۱۴..... لزوم بین و غیر بین
۴۲۴..... مجاز عقلی	۴۱۵..... لطف
۴۲۵..... مجاز لغوی	۴۱۵..... لغت
۴۲۵..... مجاز مشهور	۴۱۵..... لمّی
۴۲۶..... مجمل و مفصّل	۴۱۶..... لوازم ذاتی
۴۲۶..... مجهول	۴۱۶..... ماده

۴۴۵	مصلحت سلوکیه	۴۲۷	محکم
۴۴۶	مصوبه	۴۲۷	محمول بالضمیمه
۴۴۶	مضیق	۴۲۸	مخالفت احتمالی عملی
۴۴۶	مطلق	۴۲۸	مخالفت قطعی التزامی
۴۴۷	مظنونات	۴۲۸	مخالفت قطعی عملی
۴۴۷	معقولات اولیه	۴۲۹	مخصّص
۴۴۷	معقولات ثانویه	۴۳۰	مخصّص ظنی الدلالت
۴۴۸	معلّق	۴۳۰	مخصّص عقلی
۴۴۸	مفاهیم اعتباری	۴۳۰	مخصّص قطعی الدلالت
۴۴۸	مفاهیم انتزاعی	۴۳۱	مخصّص اُبی
۴۴۸	مفاهیم حقیقی	۴۳۲	مخصّص لفظی
۴۴۸	مفهوم	۴۳۲	مخصّص مبین
۴۵۱	مفهوم استثناء	۴۳۲	مخصّص متّصل
۴۵۱	مفهوم حصر	۴۳۲	مخصّص متّصل اُبی
۴۵۲	مفهوم شرط	۴۳۳	مخصّص متّصل لفظی
۴۵۳	مفهوم عدد	۴۳۳	مخصّص مجمل
۴۵۳	مفهوم غایت	۴۳۴	مخصّص منفصل
۴۵۵	مفهوم لقب	۴۳۴	مخصّص منفصل اُبی
۴۵۶	مفهوم مخالف	۴۳۵	مخصّص منفصل لفظی
۴۵۶	مفهوم مردّد	۴۳۵	مخطئه
۴۵۶	مفهوم موافق	۴۳۵	مراتب حکم
۴۵۶	مفهوم وصف	۴۳۶	مُرجّح
۴۵۷	مقتضی	۴۳۶	مره و تکرار
۴۵۷	مقدّمات تولیدیه	۴۳۷	مسئله اصولی
۴۵۷	مقدّمات حکمت	۴۳۷	مسئله فقهی
۴۵۹	مقدّمات دلیل انسداد	۴۳۷	مستحب
۴۵۹	مقدّمه	۴۳۷	مستقلّات عقلیه
۴۶۰	مقدّمه حرام	۴۳۸	مسقطات تکلیف
۴۶۱	مقدّمه خارجی	۴۳۸	مسلمات
۴۶۲	مقدّمه داخلی	۴۳۹	مشترک
۴۶۲	مقدّمه سبب	۴۳۹	مشهور
۴۶۲	مقدّمه شرط	۴۴۰	مشهورات
۴۶۳	مقدّمه شرعی	۴۴۰	مصالح مرسله
۴۶۳	مقدّمه صحّت	۴۴۴	مصلحت

۴۷۸.....	نسخ.....	۴۶۴.....	مقدمه عاذی.....
۴۸۰.....	نسخ و جوب.....	۴۶۴.....	مقدمه عبادی.....
۴۸۱.....	نص.....	۴۶۵.....	مقدمه عدم مانع.....
۴۸۱.....	نص اهل لغت.....	۴۶۵.....	مقدمه عقلی.....
۴۸۲.....	نظر.....	۴۶۶.....	مقدمه علم.....
۴۸۳.....	نعت.....	۴۶۶.....	مقدمه غیر موصل.....
۴۸۳.....	نفس الامر.....	۴۶۶.....	مقدمه متأخر.....
۴۸۴.....	نفل.....	۴۶۷.....	مقدمه متقدم.....
۴۸۴.....	نفی حکم به لسان موضوع.....	۴۶۷.....	مقدمه معد.....
۴۸۵.....	نهی.....	۴۶۷.....	مقدمه مفوته.....
۴۸۷.....	نهی ارشادی.....	۴۶۸.....	مقدمه مقارن.....
۴۸۸.....	نهی تحریمی.....	۴۶۸.....	مقدمه موصل.....
۴۸۸.....	نهی تنزیهی.....	۴۶۹.....	مقدمه واجب.....
۴۸۸.....	نهی در عبادت.....	۴۷۱.....	مقدمه وجوب.....
۴۸۸.....	نهی در معامله.....	۴۷۱.....	مقدمه وجود.....
۴۸۹.....	نهی غیرى.....	۴۷۱.....	مقرر.....
۴۸۹.....	نهی نفسی.....	۴۷۲.....	مقید.....
۴۸۹.....	واجب.....	۴۷۲.....	ملازمه بین حکم شرع و عقل.....
۴۹۰.....	واجب اصلی.....	۴۷۲.....	ملاک اقتضایی.....
۴۹۰.....	واجب تبعی.....	۴۷۲.....	ملاکات احکام.....
۴۹۰.....	واجب تخییری.....	۴۷۳.....	ملکه.....
۴۹۱.....	واجب تعبیدی.....	۴۷۳.....	مناسب.....
۴۹۱.....	واجب تعیینی.....	۴۷۳.....	مناطق.....
۴۹۱.....	واجب توصلی.....	۴۷۳.....	منجز.....
۴۹۲.....	واجب عینی.....	۴۷۴.....	منصوص العله.....
۴۹۲.....	واجب غیرى.....	۴۷۴.....	منطوق.....
۴۹۲.....	واجب کفایی.....	۴۷۴.....	موافقت احتمالی التزامی.....
۴۹۲.....	واجب مشروط.....	۴۷۴.....	موافقت احتمالی عملی.....
۴۹۲.....	واجب مضیق.....	۴۷۴.....	موافقت قطعی التزامی.....
۴۹۳.....	واجب مطلق.....	۴۷۴.....	موافقت قطعی عملی.....
۴۹۳.....	واجب معلق.....	۴۷۴.....	موافقت و مخالفت.....
۴۹۴.....	واجب مقید.....	۴۷۶.....	موضوع.....
۴۹۴.....	واجب منجز.....	۴۷۷.....	موضوع علم اصول.....
۴۹۴.....	واجب موسع.....	۴۷۷.....	موضوع مستنبط.....

۴۹۴.....	واجب موقت.....	۵۰۴.....	وضع تعینی.....
۴۹۴.....	واجب نفسی.....	۵۰۴.....	وضع تعینی.....
۴۹۵.....	واسطه در ثبوت.....	۵۰۴.....	وضع جزئی.....
۴۹۵.....	واسطه در عروض.....	۵۰۴.....	وضع شخصی.....
۴۹۵.....	واضع.....	۵۰۴.....	وضع عینی.....
۴۹۶.....	وجدان.....	۵۰۵.....	وضع کلی.....
۴۹۶.....	وجوب.....	۵۰۵.....	وضع مرکبات.....
۴۹۸.....	وجود محمولی.....	۵۰۵.....	وضع نوعی.....
۴۹۸.....	وجود نعتی.....	۵۰۶.....	وظیفه شرعی.....
۴۹۸.....	وحدت مطلوب و تعدد مطلوب.....	۵۰۷.....	هل بسیطه.....
۴۹۹.....	ورود.....	۵۰۷.....	هل مرکبه.....
۵۰۰.....	وصف.....	۵۰۷.....	یقین.....
۵۰۱.....	وضع.....	۵۰۷.....	یقین استقرائی.....
۵۰۳.....	وضع تخصصی.....	۵۰۷.....	یقین منطقی و یقین اصولی.....
۵۰۴.....	وضع تخصیصی.....		
	کتابنامه.....	۵۰۸.....	

مقدمه

کاربرد اصطلاح در علوم

هدف از جعل «اصطلاح» در هر علمی، بازگویی مفهوم گسترده با کوتاه‌ترین عبارت است. اگر «جعل اصطلاح» در کار نبود، لازم بود در هر مورد با طولانی‌ترین عبارت مقصود ادا گردد، که هم وقت‌گزینه و نویسنده تلف می‌شود و هم وقت مخاطب و خواننده.

به خاطر همین صرفه‌جویی و هزینه نکردن وقت زیاد و دیگر مایه‌ها، علما و دانشمندان هر علمی، بر مفاهیمی که بیشتر در آن علم به کار می‌روند، جعل اصطلاح نموده و به عنوان اصطلاح آن علم معروف می‌باشد.

در طول زمان، پژوهشگران به تدوین اصطلاح یک علم، یا چند دانش متقارب و یا همه علوم دست زده‌اند و این نوع فرهنگ‌های سه‌گانه، خمیرمایه دایرة المعارف‌های متداول زبان‌های گوناگون می‌باشند.

کتاب‌هایی مانند «کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم» اثر محمد علی بن علی تهمانوی که در سال ۱۱۵۸ هـ. ق نگارش آن پایان یافته و «التعريفات» اثر شریف جرجانی (متوفای ۸۱۶ هـ. ق) و «مصباح السعادة و مفتاح السیادة» اثر تاش کبری زاده (۹۶۸-۹۰۱) از نوع سوم معجم‌نگاری است که مؤلفین به تفسیر و توضیح اصطلاحات همه علوم پرداخته‌اند.

از نوع اول معجم نگاری نیز می‌توان به کتاب «رساله الحدود و الحقایق» اثر شریف مرتضی (متوفای ۴۶۴ هـ. ق.) اشاره نمود که در آن غالباً اصطلاحات کلامی مورد تفسیر قرار گرفته است.

اصطلاحات علم اصول

علم اصول فقه، از علوم کلیدی جهت استنباط احکام شرعی از کتاب و سنت است. در این علم، پژوهشگر قواعدی را می‌آموزد که رعایت آن قواعد، دریافت حکم الهی از منابع آن را آسان‌تر می‌سازد.

علم اصول از قرن دوم هجری به حوزه فقه شیعه وارد شد. تدوین و تألیف رساله‌ها و کتاب‌های کوچک و بزرگ اصولی به دست علمای شیعه، همگی بیانگر اهمیت و جایگاه ویژه این علم در استنباط احکام شرعی است.

وجود ریشه‌های علم اصول در کلمات امام باقر و امام صادق علیهما السلام و سایر پیشوایان معصوم شیعه و اثبات و حفظ این حقیقت، برخی اندیشمندان شیعه را بر آن داشته تا در صدد گردآوری بخشی از قواعد اصولی موجود در روایات منقول از معصومین علیهم السلام برآیند که از جمله می‌توان به کتاب‌هایی نظیر «الفصول المهمه فی اصول الاثمه» تألیف محدث بزرگوار، شیخ حر عاملی (۱۰۲۳.۱۱۰۴) و «اصول آل الرسول» سید محمد هاشم خوانساری اشاره نمود.

اوج رشد و شکوفایی علم اصول در میان علمای شیعه مربوط به عصر محقق ارجمند، فقیه بهبانی (۱۱۱۸-۱۲۰۶) تا به امروز می‌باشد. این در حالی است که علم اصول در میان اهل سنت از زمان فخر رازی (م-۶۰۶) و ابن حاجب (م-۶۴۱) تا به امروز رشد چشمگیری نداشته است. اعتقاد شیعه به مفتوح بودن باب اجتهاد و ناگزیری از پرورش مبادی استنباط و در مقابل، مسدود انگاشتن باب اجتهاد توسط اهل سنت و در نتیجه احساس عدم نیاز به علم اصول از عوامل مهم گسترش مباحث اصولی در حوزه‌های علمی شیعه و عدم گسترش آن در میان اهل سنت به شمار می‌رود.

علم اصول فقه، به‌خصوص پس از بسط و گسترش مباحث آن در سه قرن اخیر، اصطلاحات فراوانی به دست آورده است که وظیفه مدرس است قبل از ورود به هر

بحث، به توضیح و تبیین آن پردازد و این امر نسبت به طلاب مبتدی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

کتابی را که در پیش روی دارید، از نوع دوم معجم‌نگاری است که سعی دارد تحقق هدف فوق‌(آشنایی با اصطلاحات مورد استفاده در علم اصول) را آسان‌تر سازد. این کتاب هر چند به «فرهنگ اصطلاحات اصول» نامیده شده است، ولی عملاً به توضیح برخی از اصطلاحات فقهی، ادبی، منطقی، فلسفی و کلامی نیز پرداخته است که در پیش‌گفتار به انگیزه آن اشاره شده است.

این نوع معجم‌نگاری در خور کار مجمعی است که با صلاحیت‌های گوناگون به نگارش آن دست زند اما، پشتکار مؤلف و علاقه وافر او به نگارش چنین معجمی و بهره‌گیری از مصادر و منابع گوناگون، راه را برای او هموار ساخته تا چنین مجموعه‌ای را پدید آورد.

مؤلف، فرزند روحانی من جناب حجة الاسلام آقای مجتبی ملکی اصفهانی است که سالیانی در بحث خارج اصول این‌جانب حضور یافته و توانسته است نیم‌رخ روشن از این اصطلاحات را با ترتیب سهل‌الوصول ترسیم نماید. همان طوری که مؤلف، خود در پیش‌گفتار یادآور شده است، کار او به‌سان هر کار فراهم آمده از فکر بشر غیر معصوم، نمی‌تواند خالی از کاستی باشد.

امید است با یادآوری خوانندگان این کاستی نیز برطرف شود و کتاب به حد کمال امکانی خود برسد.

این‌جانب شخصاً از مؤلف تقدیر نموده و دیگران را نیز به پیروی از این اسوه دعوت نموده که خلأهای علمی حاکم بر حوزه را به نوعی، پر کنند.

جعفر سبحانی

قم- مؤسسه امام صادق علیه السلام

۲۲ صفر المظفر ۱۴۲۱

برابر ۸ خرداد ۱۳۷۹